

TRISTE TANKER OM GRØNLAND

Af Hans Jacobi

Nu da vi står ved tærsklen til et nyt årti – et årti, der vel på ingen måde bliver mindre betydningsfuldt for det grønlandske samfund end de tidligere – måske snarere tværtimod – vil jeg i det følgende forsøge at give udtryk for mine tanker om udviklingen og især om nogle af de skævheder, der har irriteret mig gennem årene, i særdeleshed i de seneste år.

I en så eksplosionsagtig proces som den, vi hidtil har været vidne til, er kiksere af forskellig art – mange vel uforudsete – naturligvis uundgåelige. Men måske netop derfor tør man vel med nogen optimisme håbe, at den kommende udvikling vil komme til at foregå i en noget mere rolig og harmonisk rytme, der forhåbentlig til en vis grad vil kunne eliminere de mest generende skævheder. For idag bliver de fleste, der kommer til Grønland, chokeret. Og på mange, selv de der kommer med de allerbedste forudsætninger i kufferten, virker oplevelsen som en spand iskold brævand lige i åsynet.

Mon der falder lidt ekstra skæl fra ens øjne, når man bliver ældre, eller hvori ligger det mon, at man lige modsat alderens naturlige nedbrydende rytme i enkelte situationer bliver noget mere klartseende, eller er det alligevel kun min sædvanlige reaktionisme, der melder sig?

I dette forår skete der nemlig en lille ændring i min ordinære rejserute til Grønland. – Godthåb blev min første station på kysten; og her fik jeg mit første store chok. Man føler sig frygtelig deprimeret ved pludselig at se galskaben koncentreret i en fejlslagen optimisme som denne pseudo-by, udelukkende bygget op af skatteborgernes penge i et infernalsk tempo uden en ærlig chance for nogensinde at kunne komme til at støtte på egne ben.

Siden mit sidste besøg her for et par år siden er indbyggertallet forøget med over 1000 individer eller mere billedligt sagt med omtrent 2000 bukselommer lagt til de mange tusinde, der i forvejen dominerer denne Grønlands metropolis, hvor arbejdsduelige hænder begraves dybt, fast og varmt i bukserne, medens arbejdskraft importeres udefra såvel til at hente fisken ind fra bankerne som til at behandle den i indu-

strianlæget. Hvad med det, der skete på den grønlandske trawler „NUK“? Man splitter ganske simpelt maskineriet så grundigt ad, at trawleren nødvendigvis må ligge ved kaj for daglange reparationer. Man er da heldigvis sikret en mindsteløn, og en sådan kan altså opnås, selv om skibet ligger i havn, og så kan man roligt begrave hænderne i lommen, det er straks vanskeligere på havet; og fisk til fabriken kan da skaffes af fremmede fiskere. At reparationerne løber op i mange tusinder, samtidig med at trawleren ligger uvirksom ved kajen – ja sålænge den danske skatteborger betaler regningen, har det jo ingen nød.

Overalt skyder korthusene i vejret for vel en gang ad åre at falde sammen – forhåbentlig ikke forårsaget af gasekspllosioner – men på grund af misligholdelse og lediggang og alt det onde, der nu engang følger i kølvandet af uvirksomhed.

Mens jeg står henfalden i mine triste tanker, kommer en ung mand mig imøde med usikre, vaklende skridt, hans øjne er udtryksløse og svømmende; han er iført et forhen formentlig flot blåt jakkesæt – men gud, hvor det hænger og sjasker uskønt og trist på ham. Jeg mindes de unge mennesker, jeg mødte i min grønlandske ungdom; de var iført hvide velsyede anorakker, Holmens blå benklæder og mørke kamikker; hvor var denne dragt klædelig; man anede mandens muskelspil under den stramme anorak – skabt generationer tilbage, oprindelig af skind, så ideel, at den endog blev modedannende for hele den civiliserede verden. Men heroppe, hvor den var afpasset til hverdag og fest samt beskyttelse mod al slags vejrlig – her er dette klenodie af et klædningsstykke skam ikke længere „comme il faut“, nej så hellere gå frysende rundt i det betydelig dyrere, uhensigtsmæssige og uklædelige tynde jakkesæt, symbolet for denne kunstig opbyggede levestil, hvor man tankeløs øder sine midler på en masse luksus og ligegyldige effekter, der aldrig burde være slæbt herop for at ødelægge ethvert forsøg på at skabe en slags ligevægt i tilværelsen.

Når vi nu dvæler ved sorgen over, at denne smukke mandsdragt snart er en saga blott, vil det måske også være på sin plads at nævne den mærkværdige ufornuft, der har dikteret de unge piger at gå blåfrosne omkring i en lårkort mode, der i alle tilfælde aldrig har været tænkt designet til disse kolde breddegrader. Her går tankerne også tilbage til de henrivende små runde pigemåse, der så koket blev fremhævet i de klædelige sælskindsbukser, tilsluttet foroven af et bredt spraglet silkebånd og forneden af den mørkhårede skindkant på de lår lange kamikker, røde om hverdagen, men til søn- og festdage skinnende hvide med de skønneste broderier. Denne dragt skabt til det arktiske klima, men samtidig en yderst hensigtsmæssig regulator mod et for stort og uønsket tilskud til den „legitime“ børneflokk, som man i forvejen måtte slide hårdt for at få forsørget.

Da sælfangsten med årene gik så stærkt tilbage, at man af rent naturnødvendige grunde måtte gå bort fra denne yderst praktiske kvindebeklædning, viser statistikken



med al ønskelig tydelighed, hvor katastrofalt denne ændrede klædedragt var for stigningen af uægteskabelig fødte børn.

Denne meningsløse og om sig gribende luksus præger hele kysten som et forfejlet forsøg på at leve op til mottoet „dansk levested frem for alt“. Mon man ikke med de årlige millionbevillinger efterhånden har nået den grænse, hvor man må standse op og gøre status for at få godtgjort, om levestedet bør afpasses landets ydeevne, eller om det er meningen, at skatteborgerne stadig skal brandskattes for at man heroppe kan svælge i biler, motorcykler, knallerter, speedbåde, stereoanlæg, store dyre radiokasser. Skal man smøre ansigt og hår i dyr kosmetik, skal man omstille sit forbrug til dybfrosne kyllinger, oksekød, øl og snaps i brusende strømme, eller er det ikke på tide, at man efterhånden finder frem til en balance, så befolkningen kan genfinde den selvrespekt, som må være den naturlige følge af, at man selv må tjene sine penge ved ærligt slid, hvis man endelig vil iføre sig et jakkesæt, dersom man nu engang ønsker at trodse klimaet med et sådant statussymbol.

Lad så de, der mener, at den danske levestandard og et jakkesæt er det eneste saliggørende, rejse derhen, hvor levestandarden og arbejdsindsatsen til en vis grad er afpasset konjunkturerne.

Det omtales især i denne tid i de fleste af landets aviser, og det lyder i radio og TV, at der intet arbejde er at hente i Grønland for den opvoksende ungdom, hvorfor der må skaffes muligheder for at den kan søge til Danmark for at finde beskæftigelse under mildere himmelstrøg. Er det ikke noget af et paradoks, når man i alt for mange af Godthåbs ca. 100 taxaer finder danske chauffører; det samme gælder også de mange lastvogne. Hvorfor lader grønlænderne sig fortrænge af danske, der sandsynligvis kun har søgt arbejde i Grønland for at opnå skatteskjul – mon det ikke også i dette tilfælde er det med de dybe bukselommer?

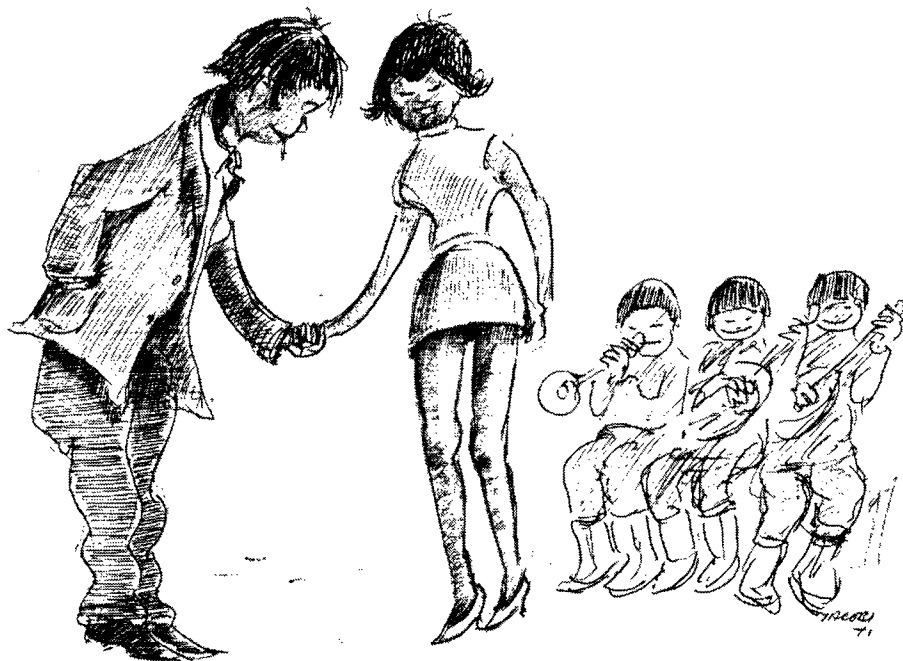
Hvorfor må en skoleinspektør søge om at få udsendt en dansk skolebetjent til at forsyne skolen med vand, brændsel samt lokumstømning? Ganske simpelt fordi han ikke kan få arbejdet forsvarligt udført af den lokale arbejdskraft.

Såvidt mig bekendt søger færinger stadig til Grønland, og det kan da formentlig kun være, fordi landet kan skaffe dem forholdsvis gode arbejdsvilkår. Men det er muligt, at lommerne ikke er så dybe i de færøske bukser.

Overalt dances der vildt og sanseløst om guldkalven – denne dans synes ikke at ville få ende, og ingen vil høre Herrens røst: „Jeg har iagttaget dette folk og set, at det er et halsstarrigt folk“, og røsten fortsætter: „I må ikke have andre guder for mig“. Heller ikke ser nogen skriften på klippevæggen: „Mene mene tekel“. Men det er os selv, der har foræret dem guldkalven, som vel næppe kan finde anvendelse til andet end til denne vilde dans.

Og midt i al elendigheden kommer man ved et tilfælde til at lytte til ønskekoncerten fra Grønlands Radio. At der skal ydes store summer til en „kulturspreder“, der fodrer folket (oven i købet to gange om ugen) med denne støj, det laveste af al lavmål, – nej, her hører alt op. Er dette resultatet af 250 års forsøg på at bringe kultur til et naturfolk? – Både Hans Egede og H. J. Rink vil vende sig i deres grave og rasle med knoglerne – og det er der ansvarsbevidste mennesker, der tør lægge navn til!!! – Lær først at benytte radioen anstændigt, før I tager ordet „TV“ i jeres mund.

Jeg fortsætter til Sukkertoppen, og uvilkårligt går tankerne tilbage til den gang for 44 år siden, da jeg ung og optimistisk, sprængfyldt med virkelyst gik i land her fra datidens stolte grønlandsskude „Hans Egede“. – Hvor forandret. – Hvor er min ungdoms „glade smils boplads“? Hvor er alt det gamle, der stabilt var bygget op på årelangt, ærligt og hårdt arbejde uden gene for den danske skatteborger? Hvor er de stoute, glade og tilfredse fangere og fiskere, så velsignet fri for nogen form for komplekser? Hvor er den syngende og smilende ungdom i de hvide anorakker og Holmens blå benklæder? En ungdom, der ikke stod splittet og vaklende med



ølskum i mundvigen, – borte med blæsten. Også her dirigerer Saint Saëns den sanseløse dans om guldkalven, og heller ikke her hører man røsten: „Du må ikke have andre guder“.

Her skyder også den ny tid eksplosionsagtigt i vejret – tom, uden indhold – ligesom industrianlægget.

Hvad med Kangamiut, her hvor latteren og sangen den gang var i højsædet? Her fandtes de gæve, stoute grønlændere, der kunne fortælle de gamle sagn og synge de gamle, hjemmedigtede viser. Her traf man nogle af Grønlands dygtigste kajakmænd, – og det siger ikke så lidt. – De kunne kunsten at beherske stormen og brændingen akkurat ligesom delfiner og springere. Ja, nu er vel næppe engang de afpillede skeletter af kajakerne tilbage.

Det sene tøbrud sætter ind, og smeltevandets tillige med allehånde uhumskheder danner en plumret stinkende strøm, der brusende baner sig vej ned mellem de alt for tæt sammenbyggede huse. Man ønsker, man kunne flygte langt bort fra denne skændsel.

Men hvor man end søger hen flourer galskaben. „Man fester med fuld foragt for tone, takt og pli“, hvorlænge tør man fortsætte? Hvor finder man løsningen ud af mørket? Hvem har mod og mandshjerte til at stå frem – knuse guldkalven og råbe ud med en tordenrøst, der ikke kan undgå at blive hørt: „I må ikke have andre guder“?

Har alle de, der indtil nu har opladt deres røst, antydnet andet end et forsøg på at stille sig selv i centrum og ganske blindt overset, hvorfra pengene i fremtiden skulle skaffes. For indtil nu har det jo kun været „de andre“, der skulle yde. Nej endelig ikke os; thi vi er privilegerede – Guds udsøgte folk og derfor ikke skabt til „blod, sved og tårer“. Og det er ikke til os, at Herrens ord lød: „I Dit ansigts sved skal Du æde Dit brød“.

Nej lad mig komme tilbage til Jakobshavn, denne perle i Diskobugten omgivet af sin særprægede og enestående skønhed. Her hvor jeg havde på fornemmelsen, at jeg i de ti år, jeg virkede, fandt en vis mening med tilværelsen. Her synes der stadig at være noget fornuftigt grundlag at arbejde videre på, en sund balance for fremtiden. Når de sydlige pladser vrider sig i de sidste krampetrækninger på grund af en klimaændring og dermed fejlslagen politik, vil hellefisker og sælerne og formentlig også rejerne kunne holde Jakobshavn oven vande. Men her har man også forsøgt at ødelægge alt det smukke. Hvem har dog den „syge“ person været, der har ladet disse sorte kaserner dominere bybilledet? De virker som en knyttet næve lige i ansigtet, når man nærmer sig byen, hvor naturens ødselhed tidligere gav en et ufor-glemmeligt skønhedsindtryk. Skulle det virkelig ikke have været mulig at bevare byens venlige udseende, selv om den store befolkningstilvækst skal huses anstændigt?

Men det er ikke alene i Jakobshavn, denne ødelæggelsens ånd har givet byen det triste præg, disse sorte gigantblokke præger desværre de fleste af byerne i det nye Grønland.

Nej jeg må bort fra dette deprimerende indtryk, ud på næsset og skue ud over havet og glæde mig over den særprægede skønhed, hvor solen og isen leger sammen med kåde glimt mod den klare blå himmel. – Det er det Grønland, jeg længes mod hvert forår.

Egentlig burde jeg standse her, hvor jeg fandt noget af det, jeg søgte, men jeg har billet til Qutdligssat, atter et sted, hvor galskaben flourer, og hvor man ligesom andre steder er vidne til, at der jongleres med værdier, og hvor man tilsyneladende lader hånt om penge, tjent ved ærlig sved. Her møder man skotter, men desværre ikke de skotter der har lagt navn til de legender opstået om den yderste form for sparsommelighed. Skotterne ved Qutdligssat kender tilsyneladende ikke til kunsten at spare – i alle tilfælde ikke med den danske stats midler – og gør derved deres til, at vor opfattelse af skotter på total vis ændres.



1. 2. 3. 4.
7.

Stedet står nu foran sin opløsning, en nødvendig og brutal løsning som følge af den uundgåelige skæbne, der følger i kølvandet på den hurtigt ændrede udvikling af det, man tidligere troede var uforanderligt. Om få år er der kun en spøgelsesby eller måske en ruinhob tilbage af en kun 50 år gammel virksomhed.

Alle mine indtryk er heldigvis ikke lige sortrandede, der er Gud være lovet også lyspunkter. Jeg mødte dem højt mod nord vest for halvøen Svartenhuk langt ude til søs, hvor den genstridige vinter endnu i juli kunne fremvise sammenpakkede isflager, der lå og generede sejladsen. Her milevidt fra udstederne Igdlorssuit og Nugatsiak søgte grønlænderne ud med motorbåd, hunde og slæder for at drive fangst, her på den blodplettede is lå adskillige sæler, friskskudte søfugle, medens man var i færd med at fiske hajer. Skindet af disse indhandles nemlig i Umanaqdistriktet og anvendes til de meget populære dametasker.

Disse grønlændere lever deres egen uforstyrrede tilværelse, ikke særlig forandret fra deres forfædres – de bekymrer sig næppe meget om, hvad de foregår uden for deres snævre interesseområde – de lader sig ikke irritere af en utilfredsstillende redigeret radioavis – de harcelerer næppe over et for sparsomt sortiment af kosmetik

i udstedets butik, for dem er havet og isen deres verden og interesseområde, det er herfra de skaffer familiens udkomme, til tider noget karrigt, for dem går dag og nat harmonisk over i et, de sover når trætheden overmander dem og piber ikke over en våd sok eller en genstridig primus – deres ambitioner rækker næppe så højt som til speedbåde. Det er disse nøjsomme og energiske folk, man må sætte sin lid til, dersom naturens urokkelige luner skulle skabe lavvande dernede i de sydlige stormagasiner.

Og det er ikke alene ved Umanaq's udsteder, at man træffer denne hårdføre fangerbefolkning. De træffes også ved bopladser og udsteder i det store distrikt nord for Upernavik. Hurra for dem.

Nu er det jo ingenlunde min agt, at man bør skrue tiden tilbage – det er i sig selv en umulighed, ligesom man heller ikke bør overeksponere „de gode gamle tider“, men det man trænger til, og det bør i alle tilfælde ikke bagatelliseres eller forsinkes, det er, at man vækker politikerne og tvinger dem til at tage hele grønlandsproblemet op til en meget alvorlig revision, så der bliver lagt klare retningslinier for fremtidens politik.